

Toimittanut Fred Karlsson

**Suomi
vieraana
kielenä**

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
PORVOO - HELSINKI - JUVA

1982

KIELIT AidON MITTAAMINEN

Millaisia tehtäviä kokeilla on?

Opetus on tyypillisesti tavoitteista toimintaa. Sen tarkoituksena on saada aikaan oppimista (= kompetenssia) tai ainakin luoda edellytyksiä oppimiselle. Kokeiden tyypillisin tehtävä on puolestaan selvittää, kuinka hyvin tavoitteet on saavutettu. Opettaja on luonnollisesti kiinnostunut omien oppilaittensa tuloksista. Evaluaation tutkijat ja opetusviranomaiset ovat sen sijaan useimmiten kiinnostuneita siitä, miten jokin opetusohjelma (esim. suomen opetus ulkomaalaisille) toimii keskimäärin. Myös tällaista tarkoitusta varten kerätään pohjatietoja oppilaille esitettävien kokeiden avulla.

Opetus on siis tavoitteellista toimintaa. Tämä merkitsee myös sitä, että sen kuluessa joudutaan tekemään jatkuvasti päätöksiä ja ratkaisuja. Tehtäessä päätöksiä opetusohjelman tavoitteista on hyödyllistä suorittaa erilaisia taustaselvityksiä (*taustaevaluointi*, esim. kielitaidon tarve). Tehtäessä päätöksiä opetusohjelman toteuttamisen vaatimista edellytyksistä suoritetaan *panosevaluointia* (mm. alkudiagnosi). Tehtäessä päätöksiä opetuksen kuluessa suoritetaan *prosessievaluointia* (ns. formatiiviset kokeet). Arvioitaessa tuloksia ja tehtäessä päätöksiä niiden perusteella suoritetaan *tuotosevaluointia* (ns. summatiiviset kokeet). Kokeilla voi täten olla toteava, ohjaava, ennustava ja oppimista motivoiva tehtävä. Kokeiden perimmäisenä oikeutuksena on pyrkimys oppimisen edistämiseen kerätyn tiedon perusteella.

Millainen on hyvä koe?

Hyvälle kokeelle asetetaan useita vaatimuksia. Hyvä koe tuottaa laajalle ja käyttäjälle hänen haluamaansa tietoa mahdollisimman suoraan tulkittavassa muodossa. Hyvä koe osuu näet tarkasti kohteeseensa ja antaa siten kunnollisen pohjan tarvittaville ratkaisuille ja johtopäätöksille (= validius). Hyvä koe antaa mittaushetkestään myös luotettavaa ja mahdollisimman virheetöntä tietoa (= reliäbe-lius). Hyvä koe paljastaa herkästi opetuksen vaikutukset ja oppimisen todelliset erot tai niiden puuttumisen (= erottelukyky, sensitiivisyys). Hyvä koe antaa samanlaisia tuloksia arvostelijasta riippumatta (= objektiivisuus). Hyvä koe on taloudellinen. Se tuottaa tarvittavan tiedon tehokkaasti ja säästää aikaa pääasialle eli kielen opettamiselle ja oppimiselle.

Hyvässä kokeessa on selvät koeohjeet, joten opiskelijat eivät joudu arvailemaan, mistä kokeessa on kysymys ja mihin seikkoihin arvostelussa tullaan kiinnittämään huomiota. Myös itse tehtävät ovat selkeät ja yksiselitteiset.

Ei ole olemassa yhtä tiettyä koetyyppiä, joka olisi paras tilanteesta ja mittaustarkoituksesta riippumatta. Toisaalta ei ole myöskään olemassa mitään joka suhteessa ja joka tilanteessa täysin kelvotonta koetyyppiä. Kullakin koetyypillä on vahvat ja heikot puolensa. Kukaan tilanteeseen ja käyttöön parhaan tai ainakin sopivan koetyypin valinta edellyttää tietoa ja harkintaa. Mitkään automaattiset valinnat eivät tule kysymykseen. Tähän asiaan voi tarkemmin perehtyä kirjoittajan Tempuksessa julkaistun artikkelin avulla (Takala 1980a). Lisäksi on syytä huomata, että on olemassa useita yhtä hyvin perusteltavissa olevia tehtäväkokonaisuuksia. Täten kokeenlaatija joutuu koetyypin valinnan lisäksi miettimään kokeen sisällön edustavuutta (Takala 1980b).

Hyvän kokeenlaatijan keskeisiä ominaisuuksia on pyrkimys eksplisiittisyyteen: hän tekee itselleen täysin selväksi, mitä varten hän kokeen pitää, mihin hän aikoo tuloksia käyttää, mitä johtopäätöksiä tai toimenpiteitä hän aikoo tai tahtoo kokeen perusteella tehdä. Huono kokeenlaatija toimii usein liikaa intuition ja analysoimattoman perinteen ohjaamana. Tällainen menettely saattaa kyllä tuottaa onnistuneen lopputuloksen, useimmiten tosin sattumalta. Toisaalta ei edes eksplisiittinen ja huolellinen kokeenlaadinta voi sataprosenttisesti taata hyvää koetta, mutta se antaa toki erittäin todennäköisesti laadukkaan lopputuloksen (Takala 1980b).

Millaisia yleisiä koetyyppiluokkia on olemassa?

Koetyyppejä voidaan luokitella pääluokkiin monella tavalla luokitusperusteen mukaan. Kokeiden luokittelu on hyödyllistä, koska se jäsentää ajattelua ja osoittaa myös mahdollisia aukkokohtia. Mikäli kiinnitämme huomiota oppilaille esitettävien ärsykkeiden ja heiltä vaadittavien reaktioiden väliseen yksityiskohtaisuuteen ja laajuuteen, voimme erottaa Kärkkäisen ja Takalan (1977) tyyliin viisi luokkaa: valintakokeet, täydennyskokeet, muunnoskokeet, käännöskokeet ja reagointi/tuottamiskokeet. Tämä luokitus on psykologispainotteinen ja kognitiivista informaationprosessointia korostava ja sopii periaatteessa moneen oppiaineeseen. Osittain samanlainen mutta selvemmin kielenopetukseen kytkeytyvä luokitus on kokeiden jako diskreettisiin eli analyytisiin kokeisiin (discrete-point tests), integratiivisiin eli synteettisiin kokeisiin (integrative tests) ja pragmaattisiin kokeisiin (pragmatic tests). Itse asiassa pragmaattiset kokeet, joita voitaisiin ehkä nimittää kielenkäyttökokeiksi tai tilannepohjaisiksi viestintäkokeiksi, ovat Ollerin (1979) mukaan integratiivisen kokeen alaluokka.

Eräiden muiden tapaan Oller suhtautuu hyvin epäillen diskreettisten kokeiden validiuteen. Tämä on johdonmukainen seuraus hänen voimakkaasti korostamastaan näkemyksestä, että kielen opetus suunnitelman ja myös kielikokeiden perimmäinen validiuskriteeri on se, mitä ihmiset tekevät käyttäessään kieltä erilaisiin viestintätarkoituksiin. Teesi on oleellisesti oikea silloin, kun on kyseessä summatiivinen koe. Tällöin jäävät kuitenkin lähes täysin vaille huomiota diagnostiset ja formatiiviset kokeet, jotka ovat tärkeitä opetuksen suunnittelulle ja toteuttamiselle.

Integratiivisia ja pragmaattisia kokeita voidaan toki käyttää tekemään diagnostisia päätelmiä, mutta niin monet tekijät vaikuttavat tulokseen, että johtopäätösten tarkkuus on epävarmalla pohjalla. Haluttaessa tarkkaa tietoa jostakin spesifistä asiasta on mittaustilanteesta syytä pelkistää tarpeettomat tekijät.

Aivan samoin kuin esim. tenniksen peluussa on tarkoituksenmukaista harjoitella myös erikseen syöttöä, rystylyöntiä, kämmenlyöntiä, verkkopeliä jne., on kielenopiskelussa perusteltua harjoitella ja testata myös erikseen mm. sanaston, rakenteiden ja puheen ymmärtämisen hallintaa. Esimerkiksi seuraavat kysymykset ovat siten mielekkäitä: Osaavatko opiskelijat tämän sanan? Hallitsevatko opiskelijat tämän rakenteen? Montako sanaa opiskelijat keskimäärin osaavat kurssin päättyessä? Näihin kysymyksiin käytetään tehokkaimmin diskreettejä kokeita.

On aihetta korostaa uudelleen, että jokaisella koetyypillä on olemassa jossakin tilanteessa ja johonkin tarpeeseen tai tarkoitukseen validi käyttö. Monien testausasiantuntijoiden epäpedagogista asennoitumista osoittaa se, ettei kiinnitetä tietoista huomiota oppimisen eri tasoihin ja oppimisen edistymiseen. Kuitenkin jokainen kielenopettaja tietää, että jonkin asian osaamisessa edetään alustavasta käsityksestä vähittäisen edistymisen kautta sen täydelliseen hallintaan. Ollakseen hyödyllisiä kokeiden tulisi tuoda esille oppimisen kulloinenkin vaihe ja taso (knowing that one, knowing that, knowing what /how to).

Taulukossa 1 on esitetty, miten diskreeteillä kokeilla voidaan testata kielitietoa mekaanisten taitojen, ymmärtämisen ja soveltamisen tasolla.

Sisältö- alueet	Kielitieto			Kielitaito				Viestintätaidot/kielen- käyttötaidot (pragm.kok.)	
	Kielen tasot/diskreetit kokeet			Kielitaidon osa-alueet/ integratiiviset kokeet					
Toi- min- nan taso	Fono- logia (F)	Morfo- logia & syntaksi (MS)	Seman- tiikka (S)	Puheen ymmär- täminen F+MS+S	Puhumi- nen F+MS +S	Luetun ymmär- täminen MS+S	Kir- joitta- minen MS+S	Ei- kielel- liset	Kie- lelliset
Mekaaniset taidot (erotella, toistaa, muistaa)	Mikä eri- lainen? Mitkä sam- analaiset? Toista!	Luettele: -taivutus- -paradigm. Tee mallin mukaan! Kerro sään- tö!	Valitse/ luettele: -äk vasti- neet -vk vasti- neet	Puhelin- numeroiden tunnis- taminen Nimen ta- vaaminen	Toista...! Reagoi...!	Mikä eri- lainen? Mitkä sa- manlaisia?	Kopioi...!	Sosiaalisen vuorovaiku- tuksen kon- ventionaali- set ilmeet ja eleet Tulkitse!	Sosiaalisen vuorovaiku- tuksen kon- ventionaali- set kielelli- set ilmaiset Tulkitse! Elehdi! toimi (pu- hu/kirjoita) etiketin mu- kaisesti!
	Minimi- parit	Monivalinta Uudelleen- järjestely Yhdistely	Monivalinta Yhdistely					Esim. hymy (mitä aioit sanoa), peukalonlii- ke (tuohon suuntaan)	Sanelu Oikoluku Kielelliset rituaalit
Tietäminen, ymmärtämi- nen (tunnistaa, luokitella, ilmoittaa)	Onko soinn/ soinniton? Pitkä/ lyhyt? Mikä in- ton? Missä paino?	Mikä aikam? Yks/mo- nikko? Mikä sijam? Mihin viittaa? Mikä raken- ne sopii kontekstiin?	Mikä sana- luokka? Mikä merki- tys (pää- tely)?	Mitä sanot- tiin? Mitä faktoja ja mielipi- teitä esi- tettiin?	Sano, esitä, ilmoita, tuo esiin	Mitä kirjai- tettiin? Mitä faktoja ja mielipi- teitä esi- tettiin?	Kirjoita, esitä, il- moita	Reagoi/toi- mi kuten tilanteessa on yleensä tapana	Reagoi ja toimi (puhu/ kirjoita) ku- ten tilan- teessa on yleensä tapana

	2-valinta Moniva- linta Yhdistely	2-valinta Moniva- linta Yhdistely	2-valinta Moniva- linta Yhdistely	Oikein- väärin Moniva- linta Yhdistely Luokittelu Kysymys- vastaus Virheiden tunnistam.	Ääneen- lukemi- nen Pitkälle ohjattu puhumi- nen	Oikein- väärin Moniva- linta Yhdistely Luokittelu Kysymys- vastaus Virheiden tunnistam.	Täydennys Muunnos Pitkälle ohjattu ja muutosidon- nainen kir- joitus	Esim. käden liike käm- men ylös- päin -''Naiset ensin'' (ovella) -''Haluaisit- ko sanoa jo- tain tässä kohdassa''?	Muistiinpano- jen tekeminen Viestin muis- tiin merkit- seminen Raakakään- nös/tulkinta Cloze Juttelu Kertominen
Soveltami- nen (suorittaa, osoittaa, tuottaa, keksiä, luoda)	Lue ää- neen -sanoja -fraaseja	Mitä raken- netta käyt- täisit täs- sä konteks- tissa?	Mikä on täs- samasta kannasta -verbi -substant. -adjekt.	Mitä puhuja oikein tah- too sanoa?	Laadi, tuota, keksi, luo ...!	Mitä kir- joittaja oikein tahtoo sanoa?	Laadi, tuo- ta, keksi, luo ...!	Reagoi ja toimi luo- vasti	Reagoi ja toimi luo- vasti
		Täydennys Muunnos Monivalinta	Kys-vastaus Monivalinta Täydennys	Pääasioiden valinta Johtopäät. tekeminen Virh. korj. Kuullun kri- tisointi	Esitelmä Vapaa puhumi- nen	Pääasioiden alleviivaus Luetun kri- tisointi Johtopäät. tekeminen Virh. korj.	Reproduktio Ohjattu kirjoitelma	Esim. hymy seur. tilan- teessa. Hen- kilö sanoo: ''Kyllä kah- vi olisi nyt paikallaan.'' Toinen hen- kilö hymyi- lee ja muun- taa pyynnön tarjoutumi- seksi hymyn avulla.	Haastattelu Keskustelu Tiivistelmän laadinta Kertominen Tyylinmu- kainen käännös Vapaa kir- joitelma

Samoin havainnollistetaan, miten integratiivisilla ja pragmaattisilla kokeilla voidaan mitata kielitaitoa eri tasoilla. Taulukkoon on esimerkinomaisesti merkitty kuhunkin ruutuun koeohjeita ja -kysymyksiä sekä soveltuvia koetyyppejä. Esitys ei ole kattava. Sama koetyppi voidaan myös usein sijoittaa useampaan kuin yhteen ruutuun. On lisäksi huomattava, että sama tehtävä voi olla jollekin oppilaalle tai ryhmälle mekaaninen muistitehtävä ja jollekin muulle oppilaalle tai ryhmälle sovellustehtävä.

Esimerkkejä koetyypeistä

Seuraavassa keskitytään esittelemään koetyyppejä, joita testikirjallisuudessa on käsitelty melko vähän. Perinteisiin testityyppeihin voi perehtyä esim. tekijän aikaisemman julkaisun ”Kielitaidon mittaaminen” (1973) avulla. Kieliopin hallinnan mittaamiseen käyttökelpoisia koetyyppejä esitellään Kärkkäisen ja Takalan (1977) raportissa, jossa on esimerkkejä myös suomen kielen rakenteiden testaamisesta.

Itsearviointi

Kuvittele, että tapaat suomea puhuvan henkilön. Arvioi, osaisitko tehdä, mitä seuraavissa väittämässä sanotaan. Älä yliarvioi tietojasi, mutta älä myöskään ole liian vaatimaton.

1. Osaan tervehtiä ja hyvästellä.
2. Osaan pyytää häntä puhumaan hitaammin.
3. Osaan tavata nimeni suomeksi.
4. Osaan kertoa harrastuksistani.

...

...

<i>En varmasti-kaan</i>	<i>Luultavasti en</i>	<i>En ole varma</i>	<i>Luultavasti kyllä</i>	<i>Kyllä varmasti</i>

Keskustelun simulointi

1. Huomenta.
2. _____ (Respond to greeting)
3. Mitä töihin kuuluu?
4. _____ (Very busy at the moment)
5. Mistä se johtuu?
6. _____ (A lot of flu around)
7. Sepä ikävää. Toivottavasti et itse saa sitä.
8. _____ (You'll be all right. You have been taking vitamin C regularly.)
9. Ei siitä voi olla niin varma.
Voit saada sen siitä huolimatta.
10. _____ (It has helped you in the past anyway.)
11. Ei se ole mikään tae. Jotkut lääkärit sanovat, ettei sillä ole mitään vaikutusta. Toivottavasti olet oikeassa.
12. _____ (That's what you hope too.)

Roolileikki

Situation: Pekka calls his friend Tapio on Friday after school and suggests that they should do something together.

Pekka	Tapio
202471 (say the numbers in Finnish while you dial).	State your phone number and tell who is answering. (202471. Tapio puhelimessa.)
Greet your friend and tell who is calling. (Hei Tapio. Pekka täällä.)	Respond to greeting. (Terve Pekka.)
Ask if Tapio has any special plans for the afternoon. (Onko sinulla mitään erityistä tekemistä?)	Give a negative answer. (Ei, ei mitään kummempaa.)
Suggest that you two should go to the beach. (Hienoa. Mentäisiinkö yhdessä rannalle?)	Decline proposal because too crowded. (Enpä tiedä. Siellä on varmasti valtavasti väkeä.)
Ask if Tapio has any better ideas. (No, mitäs sitten tehtäisiin?)	Suggest going to the park. (Mentäisiinkö käymään puistossa?)
Agree to proposal. Ask about time. (Sopii. Mihin aikaan?)	Suggest in 30 minutes. (Noin puolen tunnin kuluttua. Sopiiko?)
Agree and say good-bye. (Sopii. Hei sitten!)	Thank Pekka for calling. Goodbye. (Oli kiva kun soittelit. Hei hei!)

Tilannepohjainen reagointi

How do you say in Finnish

- when you wish to introduce your friend Tim to somebody?
- when you wish to accept an invitation to have some more cake?
- when you wish to ask a friend how things are at home?

Äiti on pyytänyt Kirsin viemään koiransa Vekun ulos. Pihalle on tullut uusi ystävä Tiina. Äiti on ikkunassa. Kirsi näkee hänet, mutta Tiina on selin taloon. (Mielellään kuva.) Lue seuraavat lauseet ja päättele, kuka sanoo minkin lauseen. Huomaa, etteivät lauseet välttämättä ole loogisessa järjestyksessä.

1. Kenen koira tuo on?
2. Minä kuulen kyllä mitä te puhutte.
3. En voi antaa Vekkua sinulle. Hän katselee meitä.
4. Saatko sinä maksun koiran ulkoiluttamisesta?
5. Kukahan tuo tyttö on?
6. Tulkaapas teelle!
7. Onko se terrieri?

Kollokaatio

Mikä annetuista adjektiiveista ei luontevasti sovi yhteen substantiivin kanssa?

- a. pehmeä
- b. vanhanaikainen
- c. tyhjä laukku
- d. likainen
- e. onnellinen

Mikä substantiivi ei luontevasti sovi yhteen verbin kanssa?

- a. kysymykseen
- vastata b. lattiaan
- c. puhelimeen
- d. kirjeeseen
- e. haasteeseen

Sanasto ja idiomatiikka

Kun menet tenttiin, olet

- a. hakija
- b. kokelas
- c. haastaja
- d. vastustaja

Kun joku saapuu aina ajallaan, häntä voidaan kutsua

- a. tarkaksi
- b. korrektiksi
- c. täsmälliseksi
- d. perusteelliseksi

Ravintolassa

- a. esitetään tilaus
- b. annetaan käsky tarjoilijalle
- c. välitetään ohje
- d. sanellaan ehdot

Jos et koskaan saa rahaa säästymään, elät kädestä

- a. käteen
- b. taskuun
- c. kiinni
- d. pitäen
- e. suuhun

Jos jokin kaikuu kuuroille korville,

- a. se soi liian hiljaa
- b. se vahingoittaa kuuloa
- c. siihen ei kiinnitetä mitään huomiota
- d. siitä ei saa kunnolla selvää
- e. siihen ei kuulolaitekaan auta

Mitä lämpötilalle tapahtuu, kun sää kylmenee?

Se

- a. kutistuu
- b. kuihtuu
- c. pienenee
- d. laskee
- e. supistuu

Täydennys- ja monivalinta-cloze

Valmentautuminen vaatii yhä lisääntyvässä _____ organisaatorista suunnittelua.

Kansainvälinen kilpailu urheilussa on _____ kehittyä

niin voimakkaasti, että _____ kilpailevat eri maiden tämä hetki

valmennusjärjestelmät keskenään. Järjestelmän

- 4a tulee löytää
- 4b tulee löytämään
- 4c tulisi löytämään
- 4d tuli löydettäväksi

jatkuvasti uusia kykyjä, ohjata

- 5a heidän
- 5b nämä
- 5c sen
- 5d niiden

oikein ohjelmoituun

valmennukseen, luoda

- 6a edullisten harjoitusolosuhteiden,
- 6b edullista harjoitusolosuhdetta,
- 6c edullisia harjoitusolosuhteita,
- 6d edulliset harjoitusolosuhteet,

kehittää

7a valmennustietous
7b valmennustietouden
jatkuvasti 7c valmennustietoutta ja kyetä
nuksessa tieteen saavutuksia. Yksityisen urheilijan kohdalta tulee

8a käyttääkseen

8b käyttää

8c käyttämään valmen-

8d käyttäen

9a valmennusjärjestelmän

9b valmennusjärjestelmä kokonaisuutena luoda sellaiset edellytykset,

9c valmennusjärjestelmää

10a että

10b jotta

10c niin hän pystyy tämän järjestelmän tehokkuuden mittarina

10d jollaiset

11a tehtävää

11b tehtävästä

suoriutumaan 11c tehtävän mahdollisimman hyvin.

11d tehtävä

Virheiden tunnistaminen (ja korjaaminen)

Saatua hyötyä on yleensä varsin vaikea arvioitava.

A

B

C

D

Kulttuurisopimusten toteuttamista johtavat pohjoismainen ministeri-

A

B

neuvosto, johon Pohjoismaiden opetus- ja kulttuuriministerit

C

kuuluvat.

D

KIRJALLISUUTTA

- Kärkkäinen, Kaija ja Sauli Takala* 1977. Vieraiden kielten rakenteiden hallintaa mittaavia koetyyppejä. Kasvatustieteiden tutkimuslaitos. Selosteita ja tiedotteita No. 95. Jyväskylä.
- 1978. Ylioppilastutkinnon rakennekoetyyppitutkimus. Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisuja No. 290. Jyväskylä.
- Oller, John W.* 1979. *Language Tests at School*. Longman, London.
- Takala, Sauli* 1973. Kielitaidon mittaaminen. Valtion painatuskeskus, Helsinki.
- 1980a. Erialaisten koetyyppien soveltuvuuden arvioinnista. — *Tempus* 5, s. 5—9.
- 1980b. Kriteerimittamisen käsitteestä ja käytännön sovelluksista. Kasvatustieteiden tutkimuslaitos. Selosteita ja tiedotteita No. 146. Jyväskylä.